

(Håshind)

Gjennom bombesprut og kuleregn med den norske
gullbeholdningen.

Sendning fra den norske kringkaster i Boston.

Første utsending (10 minutter):

Som de fleste vet hjemme i Norge er statens gullbeholdning brakt ut av landet, og ligger trygt og sikkert over i den nye verden, i Canada. Der skal den bli liggende usørt til etter krigen, da den igjen kan tjene som grunnlag for oppbyggingen av vårt land og av dens økonomi.

Men det holdt mange ganger hårdt å komme så langt. Det var ikke bare én gang det så ut som om det skulle gå galt og at den skulle falle i fiendens hender. Heldigvis gikk det godt. Vi kom igjennom tre maskingeværild og bomberegn. Det gikk én gang og det gikk flere ganger. Vi kom igjennom, takket være

trauste, solide norske bondegutter som ølet dag og natt. Takket være modige sjåfører, som kjørte tvers igjennom kuleregn og bombespruten. Takket være patriotiske norske fiskere, som kjente hvert skjær og hver båk langs kysten vår. Og takket være mange andre menn og kvinner som satte hensynet til egen sikkerhet til side, og gjorde den delen av arbeidet som ble pålagt dem uten å bry seg om risikoen.

Jeg hadde vært med Kongen og Regjeringen den første tiden da de tyske flyene systematisk forfulgte dem for å drepe dem eller drive dem ut av landet. Men tiltross for at de måtte søke dekning i snøen under trærne ute i skogen, tiltross for at de måtte dra fra sted til sted lot de seg aldri skremme. Natt og dag fortsatte de sitt arbeid for å samle landets krefter i motstanden mot fienden. Under de aller vanskeligste forhold holdt Kongen og hans råd sine nster og vedtok de forskjellige forordninger i konstitusjonelle former.

Jeg hadde vært med Regjeringen da det så ut som om den var på nippet til å bli tatt til fange av tyske fallskjermtropper opppe på Dovre. Og jeg husker godt den natten da vi vandret rundt i skogen, tilsynelatende omsinget av fienden på alle kanter. Men heller ikke der lyktes det fienden å få has på Regjeringen vår. Heldigvis.

Hele den norske gullbeholdningen var, som en vet, sendt ut av Oslo allerede om morgenen den 9. april. Den lå gjemt på et lite sted i det østlige Norge. Da så tyskerne med sin svære overmakt rykket nordover fra Oslo, måtte en regne med at det sted hvor gullet lå ville bli inn tatt av fienden om få dager. Jeg fikk da ordre om å forestå transporten av gullet til et sikrere sted.

Så reiste jeg da sydover. Jeg hadde fått en av Regjeringens biler og en menig frivillig bondegutt med meg. Vi kjørte nedover den vakre, snødekte dalen i rasende fart, og de tyske

flyene, som gikk i fast rate lavt over hodene på oss, oppnådde ikke den gleden å få stoppet oss. Dette var begynnelsen. Slutten kom ikke før flere måneder etter, da alle de fjorten-femt-ahundra gullkassene lå i sikkerhet på denne siden av havet.

Det er vel de ferreste alminnelige mennesker som egentlig har noen klar forestilling om hva 240 millioner kroner i gull vil si når de ikke lenger bare står på papiret, mens kal fraktes av gårde som tungt metall. Det blir som sagt om lag femtenhundra kasser, hver enkelt av dem så tung at den er et anseelig løft for en voksen mann. Hvis noen av lytterne skulle ha lytt på en lignende jobb, så kan jeg nå av egen erfaring fortelle dem at han da må regne med å få svetten ut mere enn en gang.

Vi planla transporten meget omhyggelig. Hver eneste detalj ble grundig gjennomdrøftet med spesialister på de forskjellige områder. Vi ville ikke ta unødige sjanser. Saken hastet, den måtte omgis med den største hemmelighetsfullhet for at fiendens etterretningsvesen ikke skulle få vite noe. Bare de aller viktigste myndigheter ble innviet.

Til hjelp hadde jeg fått 30 norske soldater under kommando av en major og to serjeanter, og en mørk, kall nett ble gullkassene hentet opp av den underjordiske kjelleren hvor de lå, for å dra ut på den lange, vågsomme reisen.

Hele det lille stedet sov. Ikke et lys var tent i gatene, ikke en lysstråle trengte ut fra noe vindu, ikke en lyd hørtes. Det var som på bunnen av en dyp grav. Da kom det langt borte fra en svak surring av bilmotorer. Den kom nærmere og en hørte lave, knappe kommandoord i mørket. Hele stedets sentrum var sperret av bevapnet politi, ikke en uveskommende ville kunne slippe gjennom vaktpostene.

Opp foran huset svinget lastebil etter lastebil. Det var lossesmannskapene som kom. De var hentet langveisfra, og ingen av dem visste hva de skulle gjøre. Mensene arbeidet som i feber. Billene etter billene kjørte ned til det ventende toget som stod med dampen oppe. Bare det vake lyskjøret fra de blendede lommelyktene våre kunne så vidt skimtes. Av og til føk en lysende gnist fra det prustende lokomotivet opp i luften. Inne i jernbanevogne- ne anstrengte kontroll-tallerne øynene sine for å fære sine

lister i det minimale lyset. En og annen gang kunne en se det blinke i soldatenes bajonetter, der de stod på vakt rundt området.

Jeg skjøttet av og til engstelig opp mot nattehimmen. Var morgenen i anmarsj? Nei, ikke en s tribe av lys kunne skimtes på himmelen i øst da vi langsomt satte i gang nordover. Da dagen grydde og de tyske flyene begynte å komme igjen, stod vårt tog langt oppe i dalen på et sidespor og ventet på neste beskyttende nattemerke.

Fallskjermtroppene opps i dalen var ennå ikke nedkjempet. De sperret den eneste passasjen vi hadde over til Vestlandet. ^{Et} ~~Et~~ ^{aldigvis} lyktes det våre tropper i løpet av den dagen å tvinge dem til overgivelse, og så snart det ble mørkt kjørte vi langsomt og forsiktig over det terrenget som tyskerne hadde holdt.

Vi visste ikke hva slags djevelskap de kunne ha lagt etter seg. De kunne ha underminert jernbanelinjen på et sted som vi kanskje ikke hadde oppdaget tross nøyaktig undersøkelse. Det kunne ligge skjult i bakhold små tyske avdelinger som kanskje ikke var fanget. Alle våre soldater var på post, og bøssepiper stakk ut av alle vinduene i toget vårt.

Men om morgenen var vi nåde i Åndalsnes, som var vårt første bestemmelsessted. Vi var så optimistiske at vi da trodde at den mest spennende delen av reisen skulle være slutt. Vi

fikk snart vite at den ikke en gang var begynt. Først nå skall vi få erfare hva en moderne luftkrig egentlig betyr, når en ikke har tilstrekkelig med jegerfly og antiluftskytte å møte fienden med.

Åndalsnes lå midt i ildlinjen. Der var det de engelske troppene kom i land, og tyskerne konsentrerte derfor sine flyangrep på stedet etter all sin evne. En skjønte jo straks at det ville være liten mening i å la gulltransporten bli der, og etter ordre fra Finansministeren trakk vi oss noen kilometer opp i dalen. Lastene skulle videre med krigsskip, men det ville ta noen tid å få alle arrangementer i orden.

I mellomtiden slo vi oss til på en liten jernbarn stasjon som passet godt for vårt formål, hvis en da ser bort fra at vi kunne risikere å bli blåst i luften hvert øyeblikk. Men det var ikke noen av guttene som brydde seg stort om det. Derfra kunne vi stå i direkte telefonforbindelse med Åndalsnes, som var hovedknutepunktet for all trafikk, og dit kunne jeg komme fram i telefonen fra Åndalsnes, hvor jeg da tidlig måtte være på grunn av de videre forberedelser. Telefonvakten, som måtte opphales og i ~~høyningen~~ døgnnet rundt, hadde et ganske enerverende arbeid, men hver eneste mann melote seg frivillig til jobben.

Vi fikk anledning til å se mange årlige flyoppvisninger i de dagene vi lå der. Dalen mellom Romsdalshorn og Trolltjennene er jo som en smal sprøkk i fjellet som utvidet seg til en gryte der vi lå. Ofte lå skyene helt nede mellom fjellene, og flyene måtte ned gjennom skyene for å komme ned i denne gryten. En dag kommer to svære tyske bombefly stupende ned gjennom taket, og begynte å kretse rundt mellom fjellsidene. Vi stod ferdige til å rope et dundrende hurra når flyene kranjet i fjellsiden, men hver gang de nærmet seg stenvæggen la de seg helt over og gikk med buken mot fjellet rett opp og svinget rundt. Deres oppgave var å bombe jernbaneløpet som gikk rett innunder fjellsiden. De greide også å slippe om lag 10 bomber, hvorav en traff

miåt på jernbanelagsmet og rev opp et krater på omlag 6 meter i diameter og tre meters dybde. Jeg forteller dette som et eksempel på hvor vanskelig det er å ødelegge en jernbane helt. Hele skaden, iberegnet det direkte bruddet på linjen, ble reparert på 5 timer av en banevokter og 10 av våre soldater, slik at to store troppetog kunne passere stedet like etter.

Tross de mange daglige besøk av fiendens fly ble vår ekspedisjon ikke skadet. Ivert iakt. En natt fikk vi skipet ut en del av lasten. Et engelsk krigsskip la inn til kaien i Åndalenes. Alt var klart fra vår side på forhånd og alle ting gikk

etter programmet. Mens de engelske troppene i hundrevis strømnet i land, mens de lampet i land kanoner, maskingeværer, motorsykler, hundrevis av kasser med all slags utrustning, alet vi ned å få våre tunge kasser om bord. Det var en eiendommelig stemning. De sneklede fjelltoppene skimret som blå edelstener i den gjennomskjete vårnatten. Rundt omkring oss lå nattestilheten fra fjellviddene innover og dalen oppover. I det lille sentrum var det et yrende liv. Men ropene og larmen fra arbeidet rakk likesom ikke ut. Det var som om lyden ble liggende som en liten flekk i den uendelig store og stille norske vårnatten.

Før dagslyset kom var vi ferdige og krysseren kunne gå. Mittil hadde alt gått bra, og det tegnet seg godt for det videre arbeid. Men ettersom dagene gikk kom det nok til å se atskillig verre ut i Åndalenes. Da vi kom dit så det ganske bra ut, men da vi reiste var det ikke mye igjen av stedet. Det som tok lengst tid for tyskerne å få ødelagt var kaien og jernbanestasjonen, som var det viktigste for oss. Troppetransportene gikk sine sikre gang hver eneste natt, og jernbanefolkens utførte mirakler av tapperhet.

Intedetter å få vår last utskipet pyntelig og pent kom vi hadde forberedt, ble det nok atskillig mere dramatiske og anstrengende begivenheter som kom til å utspille seg.

Men den får jeg fortelle om neste gang jeg kommer igjen fra Boston.

Annens utsending.

Jeg fortalte i forrige sending hvorledes vi hadde fått den norske gullbeholdningen over fra Østlandet til Vestlandet, og hvorledes vi hadde fått en del av den sendt avgårde videre med et krigsskip. Vi hadde på det tidspunkt godt håp om at vi skulle få resten av gårde med skip også, og hadde truffet nøyaktige forberedelser til dette. Det skulle imidlertid ikke gå så vel.

Tyskernes antall og utstyr var for overveldende. Det begynte å komme allarmende rykter opp fra dalen, og tidlig en morgen fikk jeg beskjed fra øverstkommanderende for de norske troppene i dette avsnittet at tyskerne hadde brutt igjennom og

kunne være over oss hvert øyeblikk. Vi måtte avsted så fort som overhodet mulig. Alle våre smukke forberedelser hadde vært bortkastet. Det var ikke annet å gjøre enn å forsøke å skaffe lastebiler og komme oss lenger utover i kystdistriktet. Veien var imidlertid avbrutt av fjordarmer, så det måtte også skaffes ferjer for å komme over vandet med bilene.

Det var ingen annen råd enn å ta noen av de bilene som ble brukt til ammunisjonstransport, og i løpet av en times tid fikk vi tak i 26 biler. Sjåførene hadde kjørt i ett sett opp til 24 og 36 timer uten søvn, og nå skulle de ut igjen på en tur som ville ta minst 24 timer under de vanskeligste forhold. Hver vanskelig det skulle bli visste vi heldigvis ikke å.

Vi spredte vår kolonne over en avstand av om lag et par kilometer for at ikke flyene skulle ha for lett spill med oss. Det gikk ikke mer enn et kvarters tid etter at vi hadde kjørt avsted før de var over oss. Fire fly gikk ned i lav høyde og begynte å skyte. Det var meget små muligheter for dekning i terrenget, så de fleste av folkene måtte ligge under bilene mens bombene falt rundt dem og maskingeværkulene sprutet om dem. Jeg kjørte selv i en personbil foran kolonnen, og vi søkte dekning i veigrøften. Der var vi imidlertid sterkt utsatt for splinter, både fra fienden og fra vårt eget antiluftskyts, og krep derfor under noen lave busker, hvor vi iallfall mente at ikke flyverne kunne se oss. Mens vi lå der husker jeg min ledsaker, en av våre kjente forfattere som var nemlig soldat i vår tropp, holdt et meget lyrisk foredrag for meg om vårens blomster, idet han ble inspirert av en liten hvit blomst som ganske nøyaktig naturens orden var skutt opp på en liten bar flekk innimellom sneen.

Det ble for varmt for oss under buskene, og da flyene tok en aving sprang vi ned til et lite bryggerhus som stod ved veien. Det var pakkende fullt av engelske soldater som lå nesegrus med stålhjelmsene over bakhodet til dekning. Vi hadde ingen stålhjelmer, og fant derfor et gammelt vaskebrett som vi la over hodet. Dette vakte naturligvis alminnelig munterhet, og vi tilbrakte resten av tiden under angrepet i en meget høy stemning mens bombene falt rundt omkring stedet.

Angrepet varte om lag tre kvarter, og enten jeg nå blir trodd eller ikke, så kan jeg fortelle at vi ikke hadde en eneste mann hverken drept eller såret. Det viste seg idetheltatt overalt at de tyske flyvere var forbausende lite flinke til å traffe eksakte mål. Det var som om de bare skjøt villt omkring seg, og at det var rent tilfeldig hvor skuddene traff. Derfor var antallet av militære objekter som ble truffet overalt forsvinnende lite i forhold til de sivile objekter som ble rammet.

Vi kom oss avsted igjen, men hadde ikke kjørt mange kilometer før de var over oss igjen. Denne gang stoppet vi ikke. En stor del av vår kolonne var nå innenfor grensene av Andalens

by, og der var intet blivende sted. Vi så tte derfor farten opp og fortsatte. Da vår bil, som var den første, var kommet brøt gjennom byen og skulle ut på landeveien på den andre siden, gikk det et hus i luften rett foran oss, og veltet ut over veien. Til alt held ble det en ganske smal passasje tilbake, så da vi hadde ryddet til side de værste vrakrester, kom vi oss forbi. Lenger ute lå en liten norsk torpedobåt ved en brygge rett ved landeveien som gikk kloss ned til sjøkanten. Den ble akkurat bombardert da vi drog forbi. Den hadde tydensynlig ikke mere ammunisjon igjen, og kunne ikke sverte tilbake. Vi så gasterne stå på dekket mens vannsøylene fra bombene sprutet himmelhøyt. Så vidt vi kunne se ble den ikke truffet. Det ble ikke vi heller, og vi drog forbi i sver fart. Ut på dagen kom vi til ferjestedet, men det var det selvsagt ingen ferjer. En av dem varb litt bombet ågen før, så da var fjernet fra stedet.

Detta spilte heller ikke større rolle for oss, fordi et ville være vanvidd å ferje over i dagslys i et hvert tilfelle. Vi hadde allerede ordnet pr. telefon med at de skulle møte oss så snart det ble mørkt. Vi gjente alle bilene rundt i skogen, eller dekket dem til med grener og små trær, og nå kunne guttene få litt mat og et par timers hvile mens vi ventet på mørket.

Det tok oss fulle 6 timer å komme over vannet. Hver av de to ferjer tok bare to biler ad gangen. På den andre siden var det en bratt bakke, som skaffet oss nye vanskeligheter. Mange av bilene våre var små halvannen tonne vogner, som var lastet med både 2 og 3 tonn. Det varte ikke lenge før en av dem streiket og sperret den smale veien. Det var ikke noe annet å gjøre enn å løpe gullkassene av på landeveiskanten og fordele dem på de andre bilene etter hvert som de kom over, selv om de var aldri så overlastet fra før.

Det var midt i talsløyningen. Veien var bare en smal bygdevei, hvor spilen på sine steder var over en halv meter dyp. Rett som det var måtte vi stoppe og reparere veien. Vi reiste avgårde med 26 biler. Underveis gikk fire av dem i stykker eller ble sittende fast. Vi skaffet 3 reservebiler, og kom fram med 25 vogner. Men alle gullkassene var med. Hadde vi ikke hatt nattekulden som til dels gjorde veilegenet hardere enn om dagen, så hadde vi aldri kommet fram det døgn.

I Melde hadde de ventet på oss hele natten. Det var gjort ferdig en solid betongkjeller, som de tolv-tretten hundre kassene ble båret ned i.

De fleste av sjåførene hadde nå kjørt i flere døgn, praktisk talt uten hvile og søvn. Jeg ringte til den militære overkommando og smodet om at de måtte få iallfall et døgn hvile. Men våre tropper var i desperat mangel på transportmidler, og de måtte ta fatt på den nåtrengende tilbaketuren øyeblikkelig. Jeg har sjelden vært så nedslått som da jeg måtte overbringe denne ordren til de dødstrette guttene.

Nå kom fire-fem dager med et ustanselig bombardement, fylt av tunge bombeeksplosjoner og knitrrende flammer. Vårt gull-lager befant seg midt i byens sentrum, rett i nærheten av bryggene som var fiendens primære bombemål. Tyskerne brukte til dels meget store bomber. Rett i nærheten av vårt hus ble et slakteri blåst i været av en lik bombe. Det ble praktisk talt ikke en plankestubb større enn en fot igjen av det. Der hver huset hadde stått var det et krater i stengrunnen på om lag 30 meters diameter og 10-12 meters dybde. Svarene ten på opp til en tennis vekt var slynget langt av gårde.

Da vi kom til Molde, lå den der som den smilende, vakre "rosenes by" alle turister kjenner så vel. En strålende vårsol skinnet fra en skyklar himmel og speilet de vidunderlige snefjellene rundt om i den blanke fjorden. Da vi reiste derfra skinnet den samme sol, og de samme vakre fjellene speilet seg i vannet. Men av "rosenes by" var det bare rykende branntøtter og gapende kraterer å se i hele den sentrale del av den før så fredelige lille småby.

Da vi kom til Molde var det menetseryldig organisert med førstehjelpsstasjoner og matstasjoner og frivillige hjelpekorps av alle slag. Energiske fruer og søte unge damer overmøttrundt med forskjellig slags blånd om armen og hjelp til med dette og det andre. Da vi reiste var den en utdød by, hvor bare en og annens oldet, eller andre som hadde presserende plikter, snek seg rundt blandt ruinene.

Jeg husker en flammende, knitrrende natt da jeg stod sammen med byens politimeister og maktesløs betraktet flammehavet. Hans hjem var nettopp fullstendig utslettet, hans folk var vekk, og ødeleggelsens vederstyggelighet hadde herjet hans kjære by til ugjenkjennelighet. Han stod med hendene på ryggen og snadden i munnen og så lenge på elendigheten. Så kom det langsomt og vektig fra ham et sitat av Hjalta saga: "H er her ingen venner syslet! Men han ble på sin post som siste mann.

Vi søkte å gjøre den nytte vi kunne med de få lastebilene vi hadde igjen. Etterhvert som husene brente reddet vi hva vi kunne av varer, særlig matvarer og mere verdifullt forretningsinventar. Men det var nesten en håpløs oppgave. Vannledningene var sprengt så brannvesenet var omtrent maktesløst. Og ikke før var dette lukket ett sted før flyene kom igjen med nye brannbomber. Sprengbomber og maskingeverild gjorde redningsarbeidet omtrent umulig, og vårt eget forsvar mot flyene var praktisk talt likt null. De kunne fly lavt ned og herje som de ville.

En dag var husene rundt byens gamle kirke kommet i brann. Vi fikk tak i noen kasser dynamitt, og gjorde forberedelse til å sprengte de nærmeste hus i luften for å redde kirken. Men mens vi holdt på med det falt det en brannbombe direkte i kirketårnet, og kirkens skjebne var avgjort.

Slik gikk dagene og nettene mens vi gikk og ventet på utviklingen på de egentlige frontene. Det var den som skulle avgjøre de videre disposisjonene også for vårt vedkommende. I neste sending skal jeg fortelle mere om dette.

Tredje sending.

Forrige gang fortalte jeg om hvorledes vi kom fram til Molde og hvorledes dagene gikk der. Hvis ene skulle berette om alle de episoder som hendte der, så ville det ta meget længere tid enn en har til disposisjon her i kringkastingen. Det hendte nemlig av og til muntre ting der også midt i all ølendigheten. Jeg husker f.eks. hvorledes vi tre ganger prøvde å få klippet håret vårt, men ble jaget vekk av fly hver gang. Til slutt var det ikke noe igjen av barbersjappen, og en av oss gikk i flere dager unnt med håret klippet av bare på halve hodet. Jeg husker også en munter liten lotte, som hadde ligget i badekarret da nabohuset blåste i luften og hennes eget hus ble gjennomhullet av splinter. Hun tok det meget sunt, og dersom allers viste det seg at dette skulle mere til å knekke befolkningens moral. Svert innta jeg forbitnelsen mot tyskerne for hvert eneste hus som gikk.

Vi hadde satt ned i panserhvelvet i den stedlige bank en del stålkister med verdipapirer som var brakt over fra Setlandet. En dag skjønte vi at bankbygningen var dømt til ødelæggelse. Alle husene omkring den brant, og det var bare et spørsmål om minutter før bygningen ville ta fyr. Vi hadde nøkkel til hvelvet, men ikke til bygningen som var stengt med en solide eketreddøren. De som hadde nøklene var vekk, og brannen brente seg med rivende hast. Skulle vi redde verdiene, som dreide seg om mange millioner kroner, så gjaldt det å handle fort. Forunderlig nok fikk vi en slags hjelp av tyskerne. Det falt en mindre bombe ved siden av bygningen og sprengte løs halvdelen av en av eketretransport. Den segnet seg fortrinnsvis til rambukk, og ti-tolv av våre folk tok fatt i den og renste den inn i bankens inngangsdør så flisene føyk. Vi hugget oss veit til kjelleren med øks og spett, og fikk opp de fleste av våre kister. Først da det var så varmt at vi formelig følte det som om håret og synebrynene skulle svi av oss, kom vi oss vekk. Det ble sagt at det lå et lager med 40,000 liter bensin i et hus nær ved, og vi ventet hvert øyeblikk at det kunne eksplodere. Straks etter at vi var kommet bort til hjørnet på neste kvartal, klammet det plutselig et veldig bål i været. Det var i ordentlig bensinlageret som gikk i luften. I all fall hadde ingen av oss vært mye verd, hvis vi hadde vært på stedet to minutter etter at vi kom oss bort.

På et så lite vennetvi oss til dette livet, selv om det ikke akkurat føltes som en fornøyelse. Heldigvis var det

mange av tyskernees bomber som ikke eksploderte. Jeg så selv minst fire-fem store bomber som hadde klikket. En av dem, en stor rusk, gravet seg ned i asfalten utenfor bygningen hvor gull-lageret lå. Litt av halen stakk opp over jordoverflaten. Et par modige gutter gravet den opp og fraktet den vekk.

Selv var jeg ute for en bombe som ikke eksploderte. Jeg var ute i et lite skogholt da jeg hørte en bombe hvine mot meg. Jeg kastet meg nesegrus ned, og håpet at den ville falle et stykke vekk. Når en bombe kommer hvinende nedover i nærheten av en har en nemlig bestandig inntrykk av at den vil falle rett i hodet på en. Jeg hørte et uspent drønn i bakken, og da jeg forsiktig tittet bortover, så jeg bomben stod nokså fredelig og stillferdig med halen over jorden noen meter borte. Det var særdeles kjærkomment for meg at mekanismen klikket.

Alle ting tar en ende, og det gjorde disse dagene også. Vi ble nødt til å oppgi denne delen av Norge også, og både våre alliertes og våre egne tropper ble flyttet.

Vi hadde alt klart til å ta gull-lasten ombord i et krigsskip, men nå fikk jeg i tillegg til sette ordre til å sørge for transport av en del av administrasjonens folk lenger nordover i landet. Takket være hjelpere som var godt kjent i distriktet fikk vi skaffet de nødvendige båter til kvelden kom og mørket falt på.-

Sent på kvelden la oss to ti-tusen tonne krysser til ved hovedkaien i Molde. Den skulle ta Kongen og Regjeringen ombord, og samtidig ta med gull-lasten nordover. Kaien var revet opp av bomber, og alt brant mellom oss og kaien. Det syntes umulig å komme ned der fra landsiden med biler, og vi hadde ikke annet å gjøre enn å ta kassene med båt fra en annen brygge og legge til på utsiden av krysseren for å ta dem ombord der. Imidlertid var tyske fly ventet hvert øyeblikk. Kongen og Regjeringen var allerede kommet ombord, og de engelske offiserer var meget nervøse over å skulle ligge ved kaien i noen lengere tid med disse ombord. Vi skjente snart at det ville knips med å få dem til å vente så lenge til vi hadde fått alle de 12-1300 kassene lastet inn. Jeg bestemte meg da til å forsøke å komme ned til krysseren fra landsiden også for å få det til å gå litt fortere. Jeg fikk frivillig mannskap til fire lastebiler og tok med omlag 16 tonn gull. Vi kjørte langs veien ovenfor byen til vi kom rett opp for kaien. Til alt held fant vi en gate, hvor det bare brant på den ene siden, og kom oss nedover den i full fart helt ut på kaien.

Ikke før var vi der før to svære bombefly kom brølende over hodene på oss og skar over krysseren fra land og utover så lavt at det var så vidt de gikk klar av mastetoppene. Det ble et forferdelig lurveleven. Kanoner, bomber, pom-pom, maskingeværer spydde ut tusenvis av skudd. Ombord i krysseren skjøt det til dals med salvløsende projektiler, slik at projektilbanene var som ild-

streker opp gjennom luften. Alle skuddbanene samlet seg i flyet som sentrum og ble til en lysende, bevegelig kugle som fulgte flyene i rasende fart. De brulende, knitrende flammer fra husene som brant speilet seg i det blanke metallot, så dødsmaskinene skinnets om blankpusset sølv. Jeg har sett atskillige vakre fyrverkerier i mitt liv, men ikke til å sette i toralagne, makabre skuespillet har jeg aldri sett før, og får forhåpentlig ikke se siden heller. I allfall det ene flyet må ha fått flere hundre skudd gjennom seg.

De få folkene som var på bryggen sprang for livet ombord. Det siste jeg hørte var fra en høyere representant for Finansdepartementet, som ropte til meg gjennom luften: "Du får se til å ta deg nordover så godt du kan."

Så stod vi der på kaien med fire lastebiler fulle av gullkaien brant under oss, flammene luet himmelhøyt rundt oss, og maskingeværene spraket over oss. Hverledes vi kom tilbake gjennom den brennende byen står for meg som i en tåke. Midt i det første kvartalet vi kjørte igjennom falt det en bombe. Bjelker og brennende trestykker ragnet ned rundt oss. Det luktet avild gummil, og gaten var full av alekans skrammel, som entrent stengt veien. Men guttene bot tennene sammen, dukket hodet, satte gasspedallen i bunn og vognen i første gear og dundret opp over bakken. Vi kjørte som rasende. Øken og det lusede ildskjerret sved i synene og gjorde oss nesten blinde, lungene greide nesten ikke å innånde den hete luften.

Vi kom igjennom. En kjelig luftning strek om oss, mørket fra skogen var en liss for synene, lungene drakk inn den herlige natteluften som en sval sommerdrik i dype drag.

Wens vi var i dette hete helvete var det lille dampskipet som skulle bringe administrasjonens funksjonærer nordover, kommet inn til en brygge, hvor passasjerene skulle tas ombord. Et av flyene hadde tatt seg en liten snertur bort til den og sluppet noen bomber uten å treffe. Men alle var så elvsagt svært ivrige etter å komme avsted, for flyene kunne komme igjen når som helst. Dessverre måtte jeg være ubønnhørlig og la alle vente til lasten fra mine fire biler var brakt ombord. Så gikk båten ut på en farefulle ferd.

Så var vi da alene igjen. Engelskønnene var vek, Kongen og Regjeringen var dradd, vennens våre i administrasjonen var reist, de få journalistene som hadde vært i distriktet var forsvunnet, våre egne sivile og militære myndigheter var dradd lengst innover, byens folk hadde forlengt forlatt stedet. Hvor langt tykkene var kommet, og når de kunne være over oss hadde vi ingen anelse om.

Og allikevel følte vi det som en slags lettelse. Nå var vi bare en liten flokk igjen, og vi følte en slige desperat glede over at nå skulle vi få prøve synene våre på en siste dyst for

å gjennomføre den oppgaven som var stillet oss. Vi la oss rett ned og sov de par timene som var igjen før den nye dagen grydde med ny spenning og nye opplevelser.

Fjerde sending:

Førrige gang fortalte jeg om hvordan vi forsøkte å få med resten av gullet nordover med det krigsskipet som tok Kongen og Regjeringen fra Møre-distriktet og nordover. Som lytterne vil huske lyktes det ikke å få lastet all sammen ombord på grunn av et plutselig tysk bombeangrep som satte inn os natten. Vi var nå stillet foran den oppgaven å få med oss resten av gullet nordover uten at det falt i fiendens hender.

Hele neste dagen gikk med til å frakte resten av kassene over den landtangen Molde ligger på, til et sted ved den fjorden som går nordover. Vi lurte bil etter bil avsted enkeltvis for å unngå å bli oppdaget av flyene, og gjente gullkassene i skogen og i uthus etter hvert som vi fikk dem over til den andre siden.

På formiddagen fikk jeg melding om at det lille dampskipet vi hadde sendt avsted om natten var bombet et sted utenfor kysten. Det var satt på grunn, og alle ombord var hoppet i land. De lå rundt på den flate stranden i en halv time uten beskyttelse, mens flyene fløy over dem og skjøt med maskingevær og slapp ned 40 + 50 bomber. ⁵⁰⁰Ungkyrdig nok ble bare én mann såret, men dessverre døde en for/dagen etter av hjertelammelse. Påkjenningen hadde vært for stor for ham.

Skipets ordre hadde vært at det skulle møte oss ved et oppgitt sted om kvelden og slutte seg til et annet skip som vi hadde dirigert til samme sted for å ta oss og resten av gullet. Jeg fikk nå gitt beskjed i telefonen om at de måtte gjøre alt for å få båten av grunnen, og komme inn til møtestedet om kvelden, hvis den kunne flyte.

Vi ukjente nå at det ville være helt utelukket å komme helskinnet fram nordover med dampskip. De tyske flyene skjøt systematisk på alt som fløt på vannet, og så vidtå tore båter var et altfor godt mål for dem. Jeg måtte derfor himmel og jord i bevegelse for å skaffe fatt i små fiskerbåter, og ved hjelp av dyktige kjentfolk lyktes det å få tek i fem tykker. De fikk ordre om å møte samme sted som de andre om natten.

Så kom en ny mørk natt med kassabæring og slit. Dampskipet som var bombet, kom heldig fram, og alt gikk godt. En times tid før det ble lyst stimet vår lille flåte utover i Norges skjærgård med sin verdifulle last.

Den ukens om kom nå bli en praktfull og fantastisk ferd. Å skildre den i detalj ville kreve en hel bok. Ferden gikk mellom tusen øyer og skjær med sølen lenger og lenger opp på himlen helt til den skinnet over oss 24 timer i døgnet. Snedekte fjell

på den ene siden, og endeløst speilblankt hav på den andre siden. En tid var det bare endeløst hav rundt om så langt øyet kunne nå,

Døgn etter døgn med kikkerten speidende horisonten rundt etter undervannsbåter eller feiende rundt himmelhalvkulen etter fly. Ikke en regnråpe, nesten ikke et vindkast. Og så denne pirrende stadige spenningen om fienden ville greie å få oss på oss. Den hadde lite med skrekk å gjøre, den var nærmest som en slags gutteaktig nysgjerrighet, en slags tilbakevenden til guttedagenes sjørøverfortellinger om skonnertferder i sydhavet.

De første nettene gikk med vil å lure oss fram i skjergården i å ete vsmittet som var forlatt av vår hærmakt. Vi hadde ikke radio ombord, og visste ikke hver tyskerne var. Vi visste for dens sake skyld ikke noe om hvor vår egen Regjering befant seg heller. Planen var at vi skulle gått innom Namsos, men nå fikk vi høre ute på en liten øy, hvor det bodde en fisker som hadde radio, at engelskmennene hadde oppgitt Namsos også, så da følt jo det bort.

Et sted var vi så nær tyskerne at vi kunne se transportbilene deres på den andre siden av fjorden. Vi visste at alle båter var fjernet derfra av våre folk for å hindre fienden i å komme over, derfor fryktet vi for at de kunne komme over med sjøfly for å ta våre skøyter til transportbåter. Vi ante jo heller ingen ting om fiendens etterretningsvesen hadde klart å få opplysninger om oss.

Skøytene lå gjemt i en liten avsides bukt for å vente på de få nettene da det ennå var litt tussmørkt. Den ettermiddagen ble våre mannskaper fordelt på to små høyder rett over båtene. Det var godt for de tyske flyverne at de ikke landet med sjøfly der, for ingen av dem ville kommet levende fra det. Vi hadde mange flinke skytterlagsgutter blandt dem, som lå skjult i skogen, og det norske Krag-Jørgensen-gevær er en rifle som gner seg godt til skarpkyting.

Sjøflyene kretset stadig lavt over oss. De var av og til nede i 20 - 30 meters høyde, og vi følte oss helt overbevist om at det var deres hensikt å gå ned på vannet. Alle våre folk var omhyggelig gjemt. Ikke et liv rørte seg ombord på fiskeskøytene. De tyske flyverne må ha fått det inntrykk som vi snakket å gi, at det var opplagte båters om lå der, og av en eller annen grunn ha oppgitt eller utsatt videre aksjon. Men da neste morgen grydde var vi langt derfra, skjult i en annen liten bukt på en øy langt ute i skjergården.

Etter noen dager hvor vi lekte gjensel mellom øyene, havnet vi tilslutt så langt ut mot havet som vi kunne komme. Det hadde jo ikke vært til å undgå at vår ekspedisjon med alle disse fremmede menneskene, uniformer og våpen, vakte en viss oppsikt blandt den sparsomme befolkningen i distriktet. Og det beste selvsagt en del fare for at våre bevegelser kunne bli kjent av

fienden. Da jeg så ute på en av de ytterste øyene fikk en melding om at det lå en erobret norsk torpedobåt med norsk flagg og tysk mannskap nordøst og passet på i ledet, turde jeg ikke lenger ta ansvaret for å reise med den store ekspedisjonen sammen. Vi delte den i to, en avdeling for passasjerene og en for gull-lasten. Selv tok jeg gullet.

I all hemmelighet sendte jeg de fem skøytene vi hadde om natten ut til en ubebodd øy i havet. Der hadde jeg liggende i beredskap to nye fiskerbåter, som ingen hadde sett og ingen visst om undtagen et par innvidde, som hadde hjulpet meg med å skaffe dem. I all hast lastet vi gullet over fjøen. Det var da omlag 550 kasser igjen som vi ikke hadde fått sendt før. De gamle skøytene ble sendt tilbake innover i distriktet umiddelbart etter, og vi gikk nordover for full fart. Vi hadde ikke fortalt noen av skøytemannskapene hvilken verdifull last de hadde fraktet.

I mellomtiden var det skaffet nye båter til administrasjonens funksjonærer, som hadde fått en trent og erfaren leder.

Skipperne på våre nye skøyter kjente hvert skjær og hver bue på den lange kysten vår som sin egen bukselomme. Vi snek oss inn mellom skjærene, hvor ingen undervannsbåt kunne følge oss og hvor intet krigsskip kunne gå. Vi visste det gjaldt livet eller friheten og det om vi mente skulle danne grunnlaget for vårt fedrelands økonomiske gjenoppbygging etter krigen. Heller ville vi gjemme bort lasten på en av de tåsen øyene ute i havet eller senke den ned før vi ville la den falle i fiendens hender.

Da vi ikke kunne finne flere øyer å lure oss mellom stakk vi rett vest hvor det bare var himmel og hav. Vis eilte i en sto bue, og kom inn igjen oppe på Nordlands-kysten, hvor vi igjen kom i forbindelse med norske myndigheter og fikk nærmere beskjed om hvor administrasjonen var.

Det var ikke lange mellom hver gang det var en eller annen spennende opplevelse langs kysten nordover heller. Flyene gikk lavt over oss, så lavt at vi i ofte fra vårt kjølested i nedgangen til lugeren kunne se hvert eneste ansiktstrekk på de fiendtlige flyvere. Men de nærte vel ingen mistanke om at vi kunne ha en så verdifull last, for de skjøt ikke på oss. Det var jo også langflyvere, som vel hadde viktigere mål enn to små skøyter. Vi holdt oss forresten med et par timers avstand hele veien oppover.

En gang gikk vi tvers igjennom et minsfelt som vi først fikk greie på etterpå, og en gang dukket en undervannsbåt 20 meter foran baugen på min skøyte. Den hadde ligget med periskopet over vannet, og ville vel nødige oss av noen. Vi gikk inaktivt inn til nærmeste land og telefonerte til marinemyndighetene. Den tyske ubåten ble senket et par timer senere.

Nå gikk vi for full fart direkte til Tromsø, og gjenopnede glede var stor da vi der traff Finansministeren og de andre i administrasjonen. Jeg trodde nå at ferden skulle være slutt for

mitt vedkommende, og jeg gledet meg til å ta fatt på andre oppgaver i fedrelandets tjeneste. Imidlertid fikk jeg noen dager før Nord-Norge ble oppgitt og de andre reiste over til England, ordre til å følge gulltransporten videre, også utenfor landets grenser.

Og denne gang fikk vi flottere utstyr. Vi reiste over havet i en stor krysser. Tyskerne hilste på oss tre ganger på veien, men denne gangen kunne vi svare igjen. Bombene falt rundt omkring oss, men hilseren ble så varmt besvart at de tyske flyverne vel følte seg atskillig varre til møte oss.

Hvilke veier vi tok og hvorledes vi kom fram herer vel til de militære hemmeligheter som jeg ikke har adgang til å si noe om. Men vi kom vel fram, først til England, hvor jeg hadde den sjeldne fornøyelse å komme ned i selve Bank of Englands gullkjellere, noe som vel ikke så mange almindelige folk har fått. Senere fikk jeg ordre til å fortsette over Atlanterhavet, og nå ligger som sagt kongeriket Norges gull sikkert forvart i gullkjellere i vårt allierte land, Canada.

At det lyktes å gjennomføre denne transporten skyldes ikke noen enkelt manns innsats. Jeg har unnlatt å nevne et eneste navn, fordi det da måtte nevnes flere hundre om de skulle yde rett og skjell til alle kanter. Vi vet ikke, og får vel heller aldri vite det, hvilken liten detalj som hadde latt gullbeholdningen komme i fiendens hender om den hadde klikket. Men det vet vi at ikke en eneste sviktet den tilliten som ble vist dem som gjorde det ytterste de kunne for å gjennomføre det de hadde

fått beskjed om å gjøre. La dem nå hver enkelt vite at alt gikk godt, og la bevisstheten om at det var nettopp den detaljen som han eller hun utførte, som gjorde at det lyktes. Det hele var i virkeligheten en sum av enkeltprestasjoner som var nødvendige hver eneste en. Jeg håper at ikke en eneste av de mange som var med har hatt eller får ubehageligheter av det senere. De har i virkeligheten bare utført den ordre som ble gitt dem av den lovlige norske Regjering, og kunne ikke ha gjort noe annet.

For mitt personlige vedkommende vil jeg be om å få takke alle dere som var med og som nå sitter hjemme. Aldri i mitt liv har jeg opplevet en slik glede som å få se det mot, den åndelige balanse, den fysiske utholdenhet, den fedrelandskjerlighet som den viste gjennom dager og uker. Ikke en enkelt, men alle. Det er min faste forvisning at et folk hvor hver eneste en viser disse egenskapene i en alvorlig tid, ikke kan bli slaver, men igjen se frihetens time komme. Det er min faste forvisning at vi skal treffes igjen under lykkeligere forhold, og hver enkelt av oss på vår post kan vise disse samme egenskapene. Jeg takker hver enkelt av dere, og sier dere vel nått i et fritt og uavhengig Norge.